

Turvallisempi tulevaisuus: Kuntien ja järjestöjen näkemyksiä kansallisesta rikosentorjuntaohjelmasta ja rikosentorjunnan tulevaisuudesta

Markus Alanko
Erityisasiantuntija
Oikeusministeriö
Rikosentorjuntaneuvoston sihteeristö

Oikeusministeriön julkaisu
Justitieministeriets publikationer

Selvityksiä ja ohjeita
Utredningar och anvisningar

2021:24

Turvallisesti yhdessä Kansallinen rikosentorjuntaohjelma 2016–2020

Selvitys ohjelman toimeenpanosta

Turvallisesti yhdessä- kansallinen rikosentorjuntaohjelma vuosille 2016-2020

Rikosentorjuntaneuvosto laati vuosille 2016-2020 paikallisen rikosentorjunnan kehittämiseksi Kansallisen rikosentorjuntaohjelman. Ohjelman erityisenä tavoitteena oli lisätä asukkaiden turvallisuutta ja viihtyisyyttä edistämällä paikallista osallisuutta.

Turvallisesti yhdessä- rikosentorjuntaohjelmassa oli 29 erillistä toimenpidettä ja viisi keskeistä tavoitetta, joilla haluttiin:

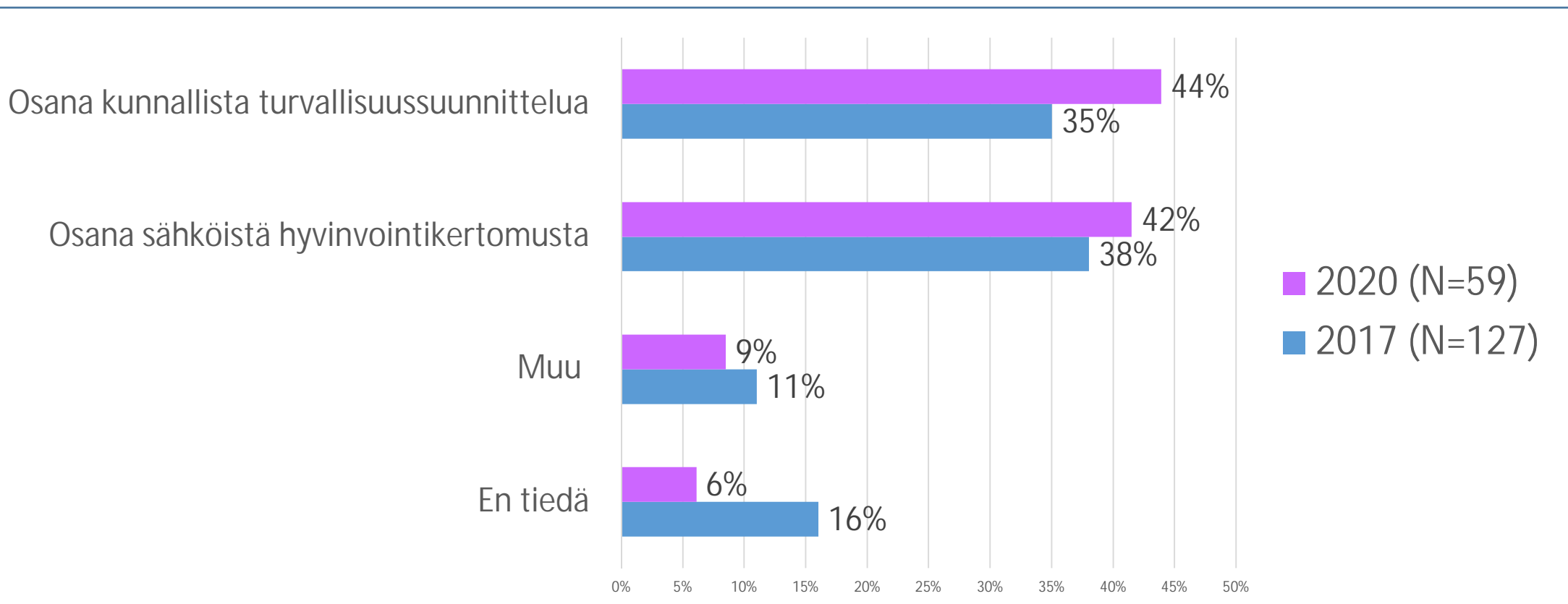
1. Selkeyttää rikosten ehkäisyn kytkeytymistä kunnan muihin suunnitelmiin;
2. Parantaa rikosten ehkäisyyn kytkeytyvää yhteistyötä ja verkostoitumista viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten kanssa;
3. Lisätä rikosentorjuntatyön osaamista paikallisella ja kansallisella tasolla;
4. Edistää asukkaiden ja kansalaisjärjestöjen kuulemista rikosten ehkäisyn suunnittelussa ja;
5. Kehittää kansalaisten osallistumista ja vaikuttamiskeinoja rikosten ehkäisyssä ja koetun turvallisuuden edistämisessä.

Rikksentorjuntaohjelman seuranta

- Ohjelman toimenpiteiden seuranta tehtiin lähettämällä toimenpiteiden vastuutahoille ja toteutuksessa mukana olleille tahoille kyselyt siitä, miten he työssään olivat edistäneet toimien toteutumista.
- Ohjelman toteutumista seurattiin myös kunnille suunnattujen kyselyiden valossa vuosina 2017 ja 2020.
- Vuonna 2017 kyselyn vastausprosentti oli 43%, mutta vuonna 2020 ainoastaan 20% (60 kuntaa). Tästä syystä tuloksissa näkyvää vuosien 2017 ja 2020 välillä tapahtunutta kehitystä tulee tulkita varoen
- Rikksentorjuntaneuvosto halusi kiinnittää erityisesti huomiota toimien toteutukseen järjestöjen näkökulmasta. Siksi järjestöille lähetettiin keväällä 2021 kysely, jonka tarkoituksena oli kartoittaa järjestöjen kokemuksia rikksentorjuntaohjelman toteutuksesta sekä järjestöjen osallistamisesta.

Rikoksentorjunnan kytkeminen kunnan muihin suunnitelmiin

Kunnissa ei enää laadita erillisiä rikoksentorjuntasuunnitelmia, vaan rikosten ehkäisy sisältyy usein paikallisiin turvallisuussuunnitelmiin ja paikallisiin hyvinvointisuunnitelmiin ja – kertomuksiin, joissa käsitellään myös turvallisuuteen ja rikoksentorjuntaan liittyviä aiheita.

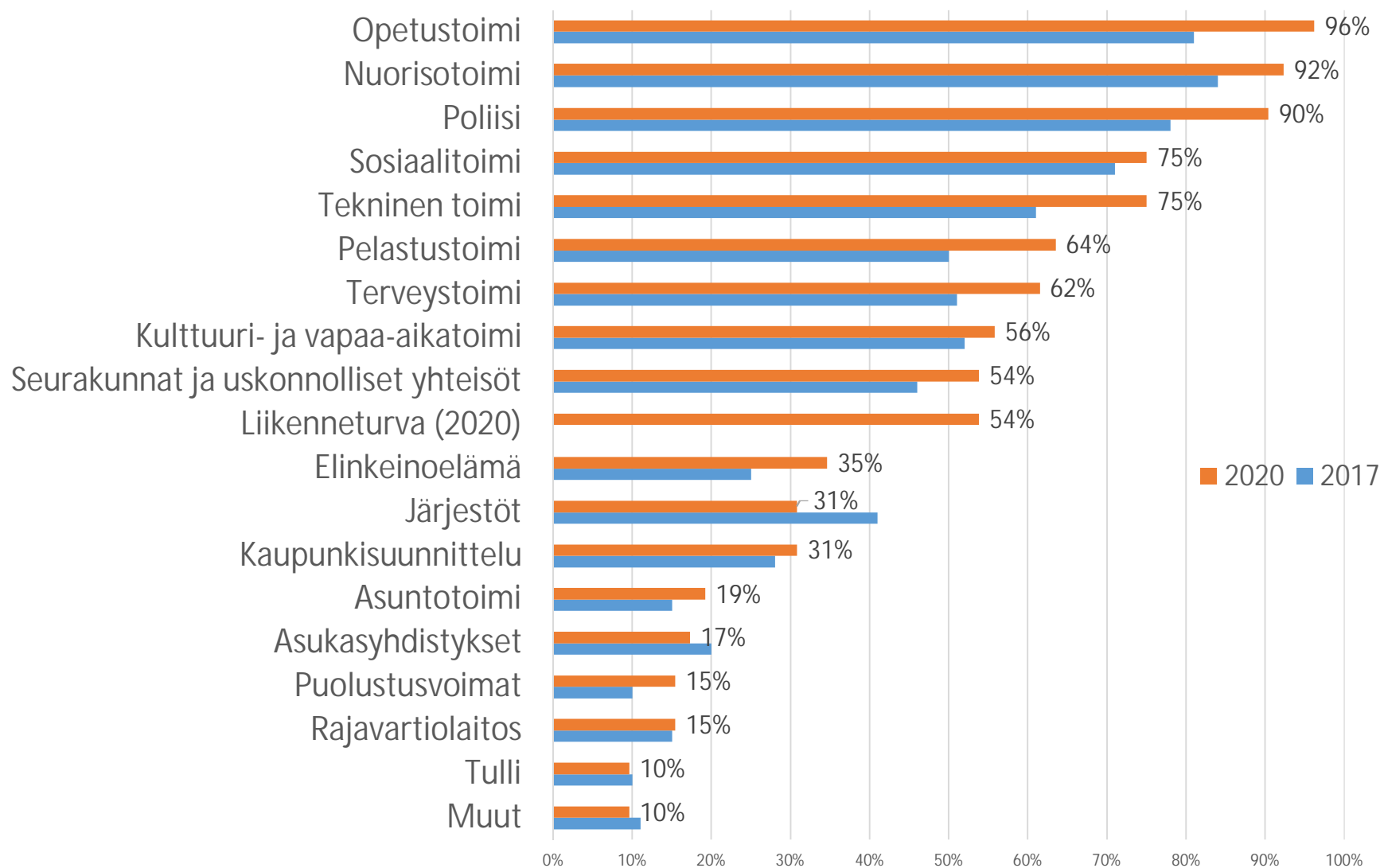
Rikoksentorjunnan kytkeminen kunnan muihin suunnitelmiin

- Yleisesti ottaen onnistuttiin edistämään rikoksentorjunnan sisällyttämistä kunnan strategiaan ja hyvinvointi- ja turvallisuustyöhön. Tämä puolestaan edistää rikoksentorjuntatoimien toteutumista paikallisella tasolla eri hallinnonalojen yhteistyönä.
- Erityistä edistystä on tapahtunut sähköisen hyvinvointikertomuksen turvallisuusindikaattoreiden kehittämisessä. Tätä on toteutettu laajassa yhteistyössä Kuntaliiton johdolla.
- Turvallisuusvaikutusten arviointia on mallinnettu kunnallisen päätöksenteon tueksi. Mallin avulla arvioidaan myös rikosten ehkäisyn näkökulman huomioimista kunnallisen päätöksenteon valmistelussa (ATT-malli).
- Turvallisuusvaikutusten ennakoarviointi on myös osa Kuntaliiton ylläpitämää ja kuntien käyttämää sähköistä hyvinvointikertomusta.
- Onnistuttiin myös kartoittamaan keinoja arvioida rikoksentorjunnan ja rikosten ehkäisyn toimien kustannustehokkuutta (Krimo kirjallisuuskatsaus 2017).

Yhteistyön ja verkostoitumisen parantaminen viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten kanssa

- Rikksentorjuntaohjelmaa laadittaessa korostui tarve rikksentorjunnan monipuolistamiselle laajentamalla rikksentorjunnan toimijoiden kenttää sekä korostamalla toimijoiden välistä yhteistyötä paikallisella tasolla. Esimerkiksi moni toimija ei ollut ymmärtänyt, että hänen työllään on myös rikksia ehkäisevä vaikutus.
- Yhteistyön ja verkostoitumisen osalta kunnilta kysyttiin rikosten ehkäisytyöhön osallistuvia toimijoita. Molempina vuosina tyypillisimmät yhteistyökumppanit rikosten ehkäisytyössä ovat opetustoimi, nuorisotoimi ja poliisi, jotka osallistuivat rikosten ehkäisytoimiin yli 90 prosentissa kunnista. Huomattavaa oli, että yhteistyö lisääntyi kunnissa melkein jokaisen yhteistyökumppanin kanssa.

Rikosten ehkäisytyöhön osallistuneet toimijat vuosina 2017 ja 2020

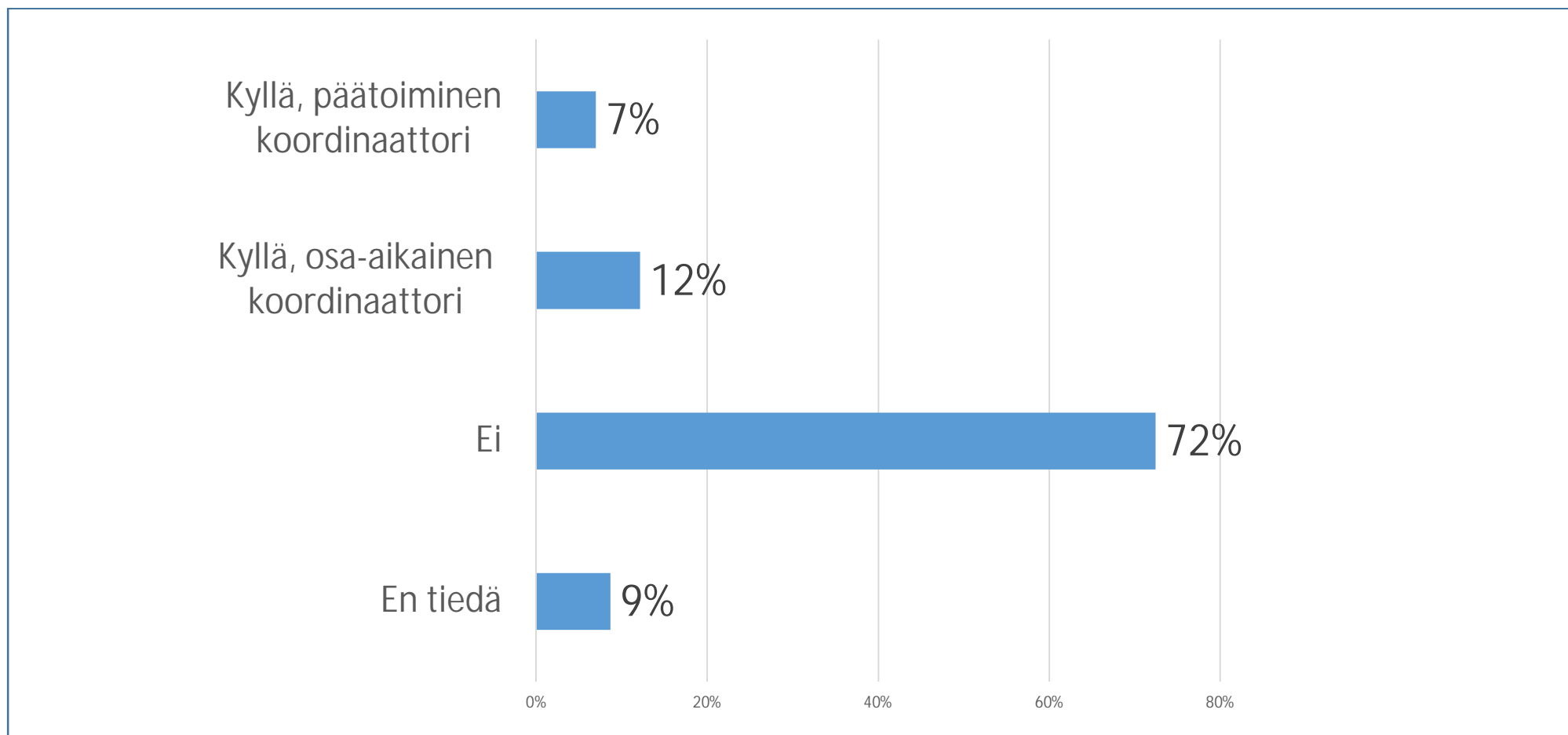

Yhteistyön ja verkostoitumisen parantaminen viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten kanssa

- Valtioneuvoston tasolla rikosentorjuntaneuvosto sai edistettyä rikosentorjuntatyön kehittämistä ja koordinoitua.
- Rikosten ehkäisyn näkökulman saamisessa paikallisiin hyvinvointi- ja turvallisuusryhmiin on edistytty ohjelman aikana.
- Rikosten ehkäisyn näkökulman sisällyttäminen aluehallintovirastoihin perustettavien alueellisten hyvinvointiverkostojen toimintaan onnistui osittain. Aluehallintovirastoissa toimii monialainen hyvinvointiin liittyvä yhteistyöryhmä, mutta kaikissa ryhmissä ei kuitenkaan näy selkeästi rikosten ennaltaehkäisyä.
- Maakuntauudistuksen yhteydessä oli tavoitteena selvittää eri tahojen rooli rikosten ehkäisyssä. Alueellisen turvallisuustyön kehittämiseksi toteutettiin VN-TEAS Alueellinen turvallisuuden tila –hanke (ATT-malli), minkä raportti valmistui keväällä 2020.
- Paikallisia turvallisuuskoordinaattoreita on nimetty vain harvakseltaan ja silloinkin yleensä suurempiin kaupunkeihin. ATT-mallissa suositeltiin alueellisia koordinaattoreita.

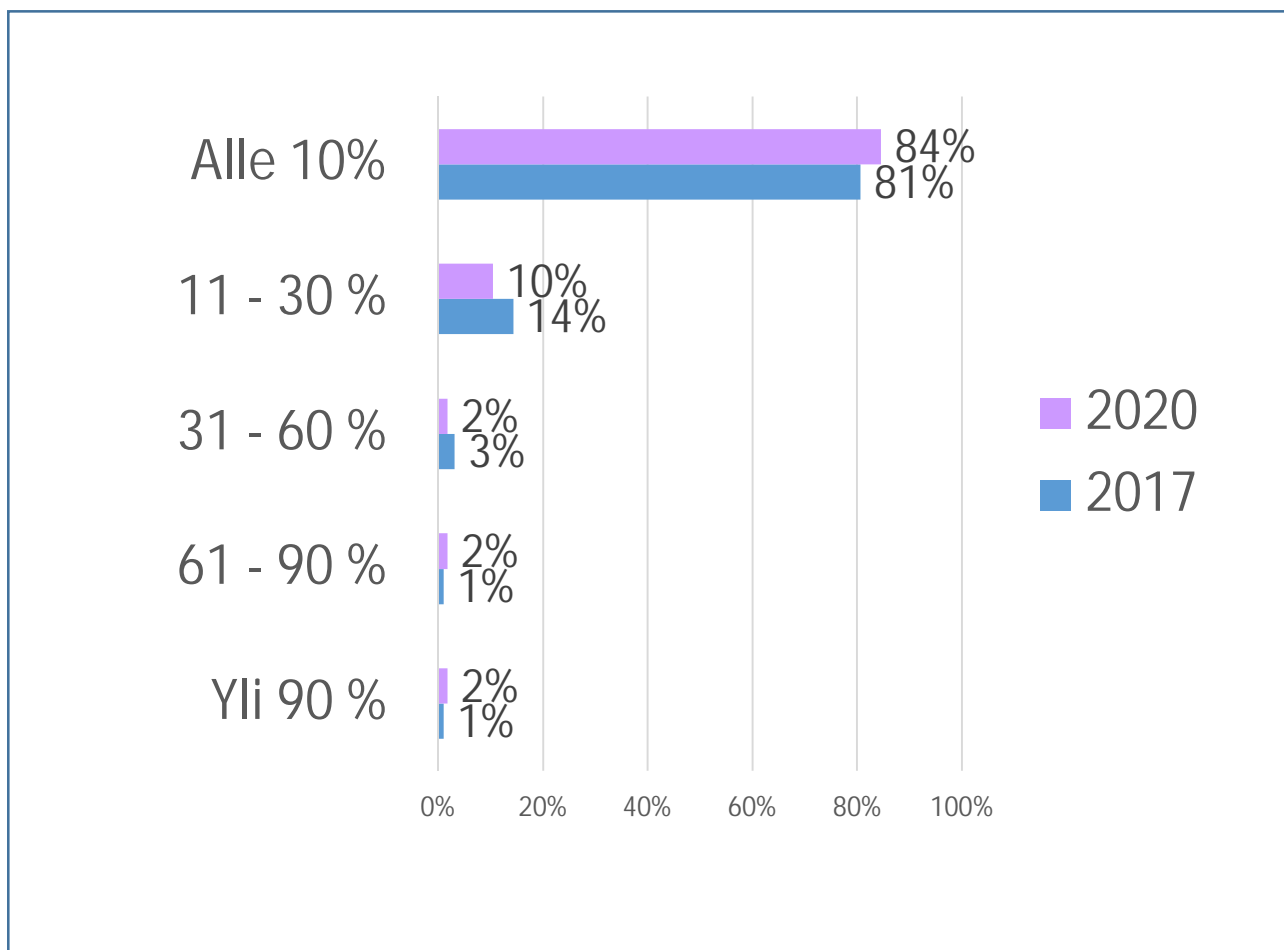
Kuntakysely:

Onko kunnassasi henkilöä, jonka vastuulla on rikosten ehkäisytyön koordinointi?

Kuntakysely:

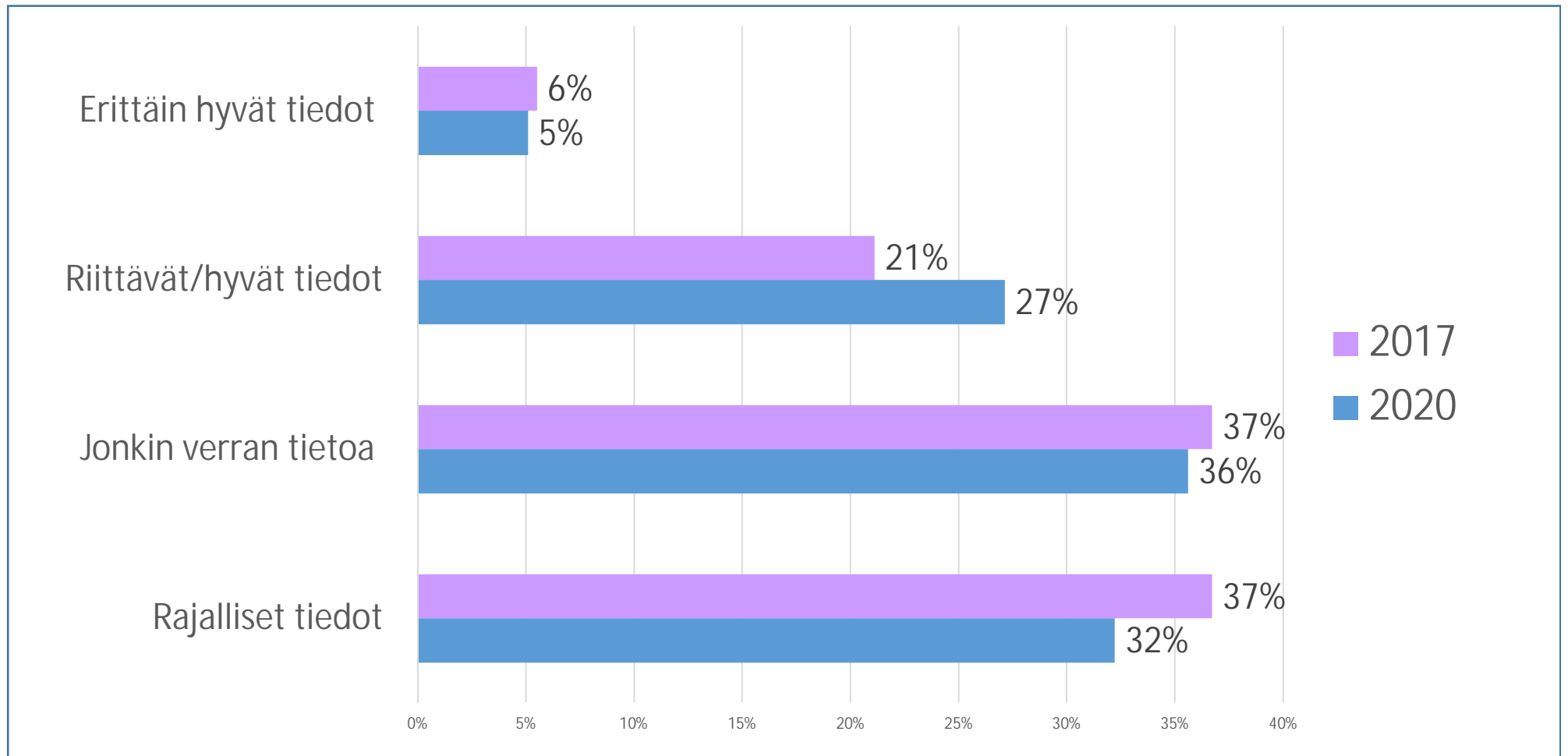
Kuinka suuren osuuden työajastasi arvioit kuluvan rikosten ehkäisytyön tai paikallisen turvallisuussuunnittelun parissa?

Rikksentorjuntatyön osaamisen lisääminen

- Kunnille suunnatut kyselyt osoittivat, että rikksentorjunnan menetelmistä haluttaisiin tietoa paikallisella tasolla.
- Rikksentorjuntaneuvosto toteutti yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulun kanssa rikksentorjunnan täydennyskoulutuksen kurssin vuosina 2018 ja 2019.
- Rikksentorjuntaneuvosto järjesti myös yhteistyössä aluehallintovirastojen kanssa alueellisia koulutuksia ja seminaareja rikksentorjunnasta. Tavoitteena oli esitellä kansallista rikksentorjuntaohjelmaa ja edistää sen alaisia toimia.
- Ohjelman aikana tuotettiin oppimateriaalia rikksentorjunnasta kouluihin ja nuorisotoimeen.

Kuntakysely: Millaiseksi arvioit tietosi rikosten ehkäisystä?

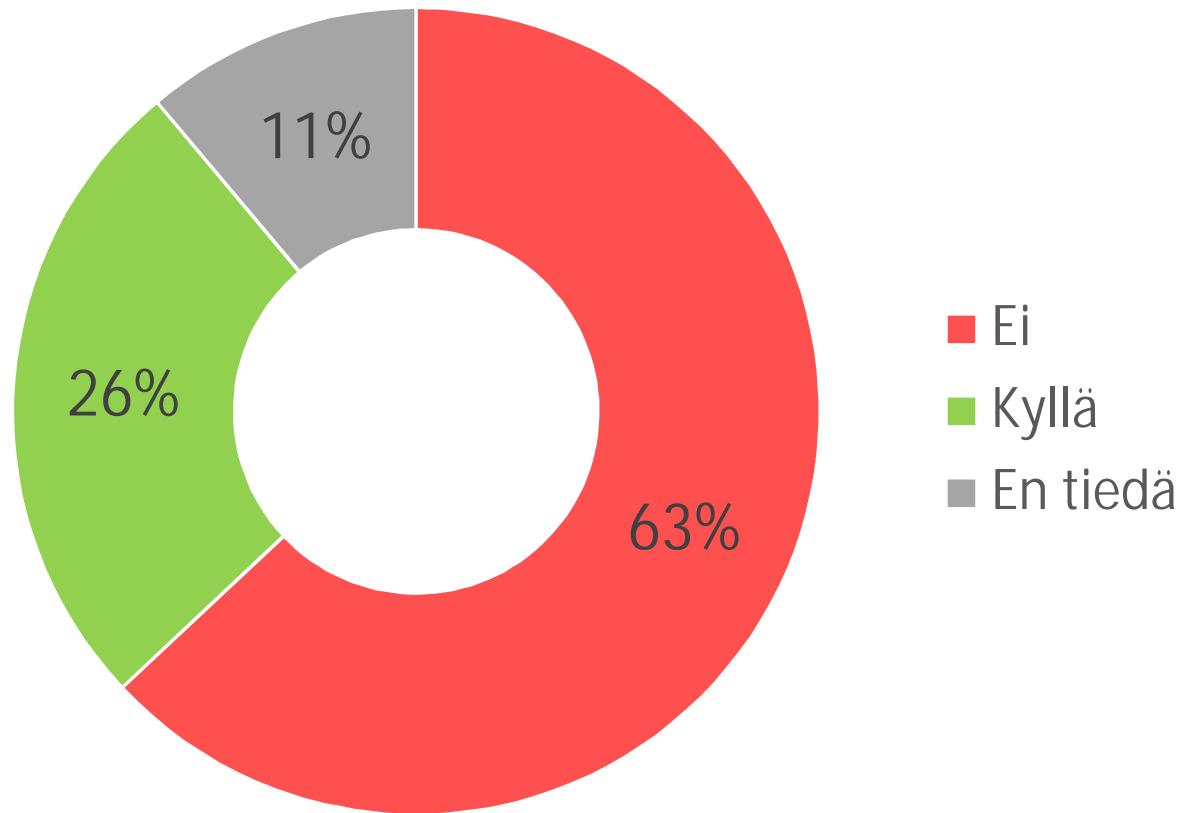

Asukkaiden ja kansalaisjärjestöjen kuulemisen lisääminen rikosten ehkäisyssä suunnittelussa

- Asukkaiden osallistaminen on havaittu hyväksi keinoksi tehostaa hankkeiden vaikuttavuutta. Kuntakyselyissä kartoitettiin mm. sitä, mitä kanavia kunnat ovat käyttäneet asukkaiden kuulemiseen.
- Kyselyiden tulokset viittaavat siihen, että asukkaiden kuulemisen määrä olisi hieman noussut ohjelman toimeenpanokauden aikana, vaikka kuuleminen on edelleen hyvin matalalla tasolla.
- Kyselyn tulosten perusteella voidaan päätellä, että kuntien aktivoinnissa asukkaiden kuulemiseksi ei olla onnistuttu parhaalla mahdollisella tavalla. Valtioneuvoston tasolta kuntien suuntaan tehty "motivointi" tai informaation-ohjaus ei ole kohdannut paikallisia turvallisuus- ja rikosentorjuntatyön vastuutahoja. Kysymys voi olla myös siitä, että paikallisella tasolla ei ole resursseja, tai ne priorisoidaan muuhun toimintaan.
- Positiivista kehitystä on ollut nähtävissä sen osalta, että haavoittuvat ryhmät on huomioitu entistä paremmin viestinnässä ja osallistamisessa. Järjestöillä on ollut tässä tärkeä rooli.
- Erityisesti nuoria ja mobiilisovelluksia koskevat toimenpiteet eivät edenneet suunnitellusti.

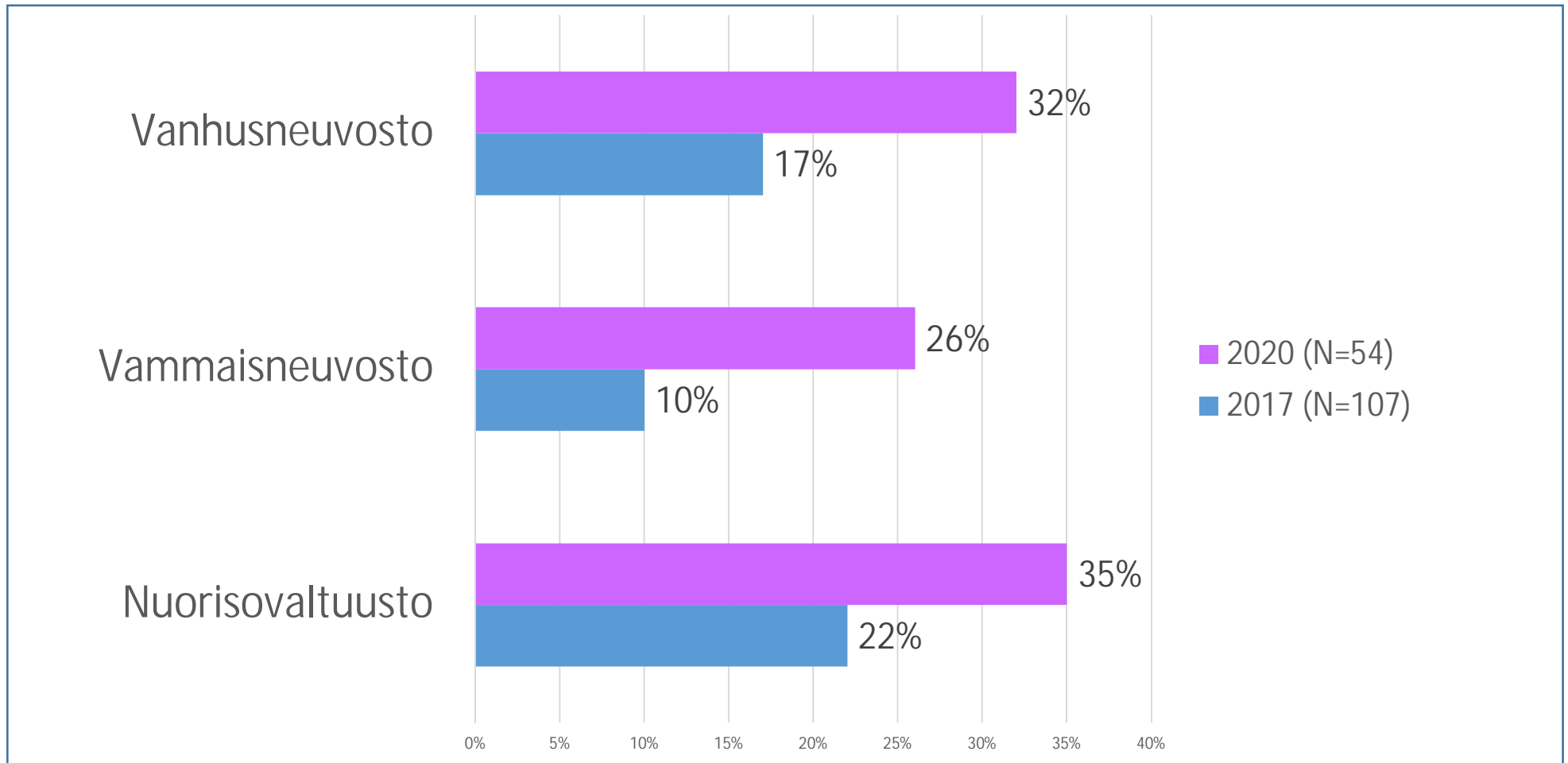
Kuntakysely:

Toteutetaanko kunnassanne säännöllisesti asukkaille suunnattua turvallisuuskyselyä, joka on sisältänyt myös rikollisuuteen liittyviä kysymyksiä (kysely 2020)?

Kuntakysely

Onko rikosten ehkäisyssä kuultu seuraavia elimiä

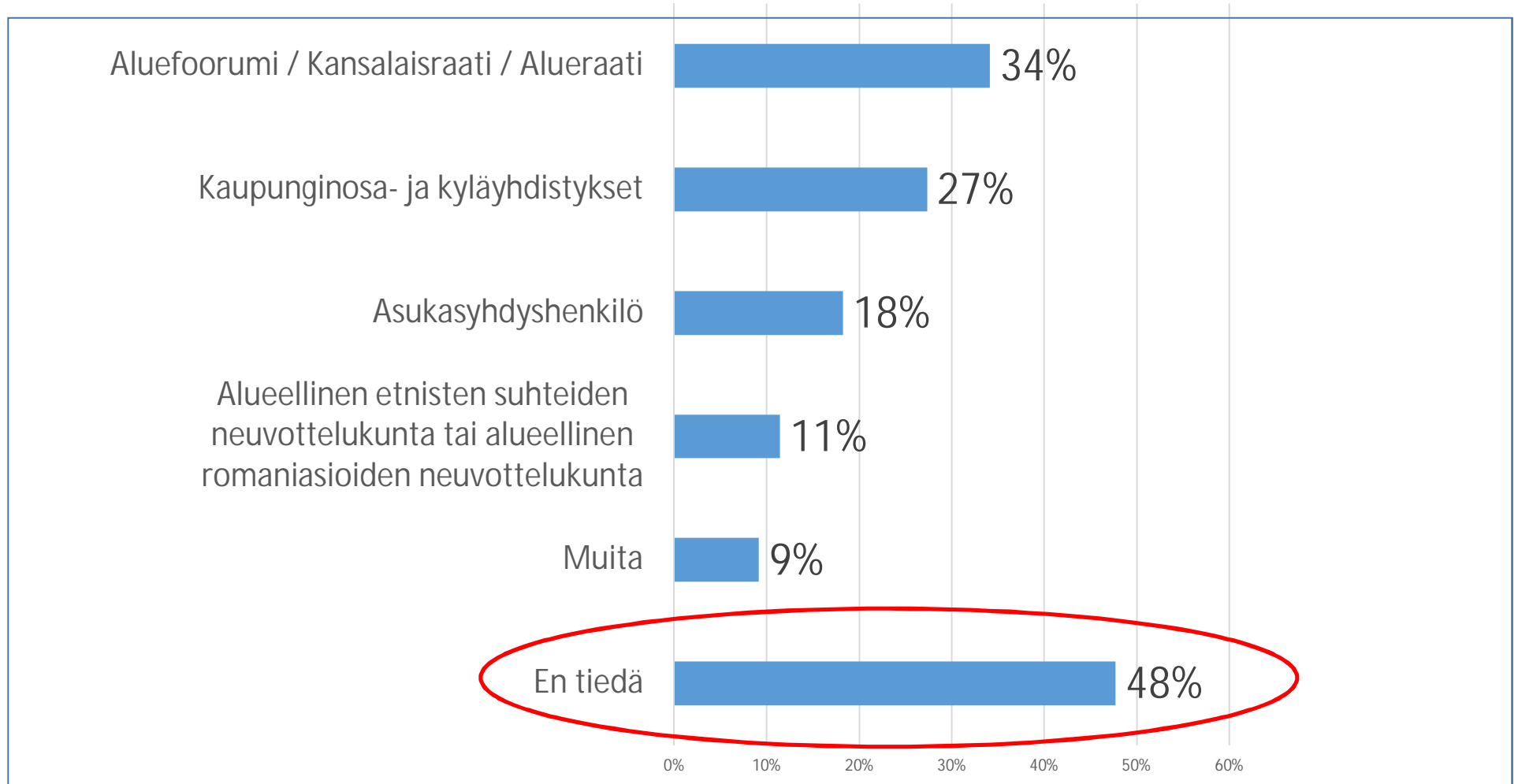

Kansalaisten osallistumisen ja vaikuttamiskeinojen lisääminen rikosten ehkäisyssä ja koetun turvallisuuden edistämiseksi

- Toimenpiteissä kiinnitettiin huomiota turvallisuuden tunnetta ja osallisuutta lisääviin keinoihin.
- Suurin osa toimenpiteistä kansalaisten osallistumisen ja vaikuttamiskeinojen edistämiseksi rikosten ehkäisyssä toteutettiin suunnitellusti. Erityisen maininnan ansaitsee kahden toimenpiteen yhteydessä mainittu dialogiin ja osapuolten kuulemiseen perustuva ns. Forssan malli, joka voitti Euroopan rikoksantorjuntakilpailun vuonna 2018.
- Kansalaisten osallistamista rikoksantorjuntaan on selkeästi alettu kuntatasolla – tai vähintään joissakin kunnissa - pohtia yhä enemmän, sillä mm. osallistava budjetoinnin käyttö näyttäisi lisääntyneen.
- Myös järjestöjen osallistaminen rikoksantorjuntaa ja turvallisuuden tunnetta edistävään työhön on paikoin aktiivista, mutta vaihtelee paikkakunnittain.

Kuntakysely (2020)

Onko kunnassa hyödynnetty seuraavia kanavia asukkaiden kuulemiseksi rikosten ehkäisyyn liittyvissä kysymyksissä?

Nostoja suosituksista ja muita huomioita

- Rikksentorjunnan käsite mielletään liian usein edelleen viranomaisvetoiseksi poliisin toiminnaksi. Moni toimija tekee rikoksia ehkäisevää työtä, tukee rikoksen uhreja ja ehkäisee rikoksen uhriksi joutumista ja rikksentekijäksi päätymistä, mutta rikksentorjunnan käsite on heille vieras.
- Rikksentorjuntatyöstä vastuussa olevien koordinaattoreiden palkkaaminen on yksi keino edistää kuntien aktiivisia toimia ja edistää toimien suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä. Tämä ylläpitäisi myös erilaisia verkostoja ja tukisi mm. järjestöjen osallistumista rikksentorjuntatyöhön.
- Rikksentorjuntakoulutusta tulisi tarjota säännöllisin väliajoin paikalliseen hyvinvointi- ja turvallisuustyöhön osallistuville henkilöille ja järjestöjen edustajille.
- Tietoa ehkäisevän työn säästöistä ja hyvistä käytännöistä jaetaan eri kanavilla. Jatkossa tulee selvittää, miten materiaali saadaan tehokkaammin käyttöön paikallistasolla.
- Pidempään työssä olleet ja enemmän työaikaansa rikksentorjuntaan käyttävät ihmiset hyödyntävät useammin oppaita, julkaisuja ja verkkosivuja. Myös rikksentorjunnasta ja turvallisuudesta vastaavien tehtävien pysyvyyden tärkeys kannattaisi tästä syystä pitää mielessä.
- Rikksentorjuntatyö näyttäytyy vahvempana suurilla paikkakunnilla (esim. turvallisuuskyselyt, -kävelyt). Aktiivisen ja tietoisien rikksentorjuntatyön jalkauttaminen pienempienkin kuntien toimintaan olisi erittäin tärkeää.

KIITOS!

Markus Alanko
Erityisasiantuntija
Oikeusministeriö
Rikksentorjuntaneuvoston sihteeristö
www.rikksentorjunta.fi
markus.alanko@gov.fi

